

10 x IMAGINAIRE STAD

28. Guardianenhof, Snellenstraat 29. Casino, Parade
30. Oude Provinciehuis, Waterstraat 31. Parade 32. Loeffplein
33. Wilhemina-plein 34. Brugplein 35. Provinciehuis, Brabantlaan
36. Kruithuis, Citadellaan 37. Beoogde locatie theater Jos Klijnen

Veranderend verlangen? (bron: 10XDENBOSCH - Oliv Klijn en Joks Jansen)

Negatief geformuleerd zou je kunnen stellen dat de afkeer van projecten die de binnenstad van Den Bosch op enigerlei wijze 'aantasten' zich in de loop van de twintigste eeuw sterk heeft ontwikkeld. Stedenbouwkundige of architectonische ingrepen van formaat, hoe nuttig of noodzakelijk ook, leiden veelal tot grote publieke ophef, wat vervolgens weer resulteert in uitstel of zelfs afstel. Positief geformuleerd bestaat er bij de bevolking van Den Bosch een uitzonderlijk pregnant ideaalbeeld van de binnenstad. Pregnant in de zin dat er een zekere werking van uitgaat die ruimtelijke ontwikkelingen stuurt en/of bijstelt. Hoewel dit ideaalbeeld als zodanig nooit is vastgelegd of gedocumenteerd, zijn aan de hand van de ovengenoemde projecten wel enige kenmerken of elementen te benoemen die er onlosmakelijk onderdeel van uitmaken. Deze kenmerken zijn terug te voeren op het beeld van Den Bosch in de vroeg moderne tijd, toen het nog een vestingstad was die zich duidelijk aftekende tegen het omringende landschap.

De reminiscentie van dit beeld, dat terug te vinden is rond de Zuidwal, vormt een sterk leidmotief voor het behoud van stad-landcontrasten. Een ander kenmerk van het ideaalbeeld is de dominantie van de Sint-Jan tegenover de relatief kleinschalige en compacte bebouwing van de binnenstad. Al eeuwenlang beheerst de Bossche kathedraal het stads-silhouet. Al in vroeg middeleeuwse gravures wordt de Sint-Jan als middelpunt van het stadsbeeld geportretteerd en sindsdien is dit beeld (eindeloos) herhaald. Pogingen om het beeld aan te vullen met nieuwe ijkpunten worden, zoals in het geval van Maaskants plan voor het Provinciehuis, beschouwd als heiligschennis. Naast het begrippenpaar stad en land, hoog en laagbouw, is de tegenstelling historische bebouwing versus nieuwbouw een bepalend onderdeel van de discussies over de toekomst van de binnenstad.

De Bossche binnenstad wordt toch vooral gezien als een historische stad, met historische bebouwing, waarin geen plaats is voor modernistische fratsen. Het benadrukken van het contrast met de oude binnenstadsbebouwing, zoals in het geval met het Twisterplan, wordt niet gewaardeerd omdat het niet past in het ideaalbeeld van de stad, dat zich op allerlei niveaus in het collectief geheugen heeft genesteld op grond van imaginaire voorstellingen van stadsbeelden, structuren en gebouwen. Inmiddels is de bouwvergunning verleend, maar ziet de initiatiefnemer vooralsnog af van realisatie. Ondanks de relatief vaststaande beelden waaruit het imaginaire Den Bosch is opgebouwd, is allerminst sprake van een statisch geheel. Het kenmerk van ideaalbeelden is dat ze onder invloed van allerlei sociale, economische en culturele ontwikkelingen van karakter veranderen. Dat geldt eveneens voor het collectieve ideaalbeeld van Den Bosch, dat zich weliswaar kritisch verhoudt tot vernieuwende tendensen, maar deze zeker niet altijd uitsluit.

De publieke reactie op het recente, door het Bossche bureau TARRA architectuur en stedenbouw gerealiseerde pand aan het Brugplein, gelegen aan het einde van de Havensingel, lijkt dit te bevestigen. Dit opvallende ontwerp, resultaat van een door de gemeente uitgeschreven prijsvraag, contrasteert in materialisatie en abstracte vormtaal sterk met de aangrenzende historische bebouwing. Desondanks wordt het ontwerp met zijn schuine stalen spanten en grote glasoppervlakten door de Bosschenaren als een 'gek ding', maar vaker nog als een markante entree en parel voor de stad gezien. Een bewijs dat de beeldvorming van de stad zich verbreedt?

Guardianenhof

Adres: Snellestraat
Architect: Wilco Meeuwis
Bouwjaar: 2004

Het ontwerp voor de Guardianenhof valt op door de expressieve, fantasierijke, sprookjesachtige en kleurrijke verschijning. Spaanse en Moorse invloeden kleuren de uit baksteen opgetrokken en met bogen en ronde raampartijen gesierde bouwsels.

Provinciehuis

Adres: Brabantlaan 1

Architect: H.A. Maaskant, van Dommelen, Kroos

Bouwjaar: 1963-1971

Gebouw ten behoeve van de gezamenlijke provinciale diensten van de provincie Noord-Brabant. Architect Maaskant beschouwde dit gebouw als zijn levenswerk. Met de opening kwam er een einde aan een lange en roerige bouwgeschiedenis. Al in de jaren vijftig was de noodzaak gebleken tot een gezamenlijke ruime behuizing van de verschillende provinciale diensten. Zij waren op dat moment op allerlei plaatsen in de stad ondergebracht. In 1952 werd de beslissing genomen een nieuw Provinciehuis te bouwen en er werd een besloten prijsvraag uitgeschreven. De Rotterdamse architect Maaskant was één van de architecten die een uitnodiging kreeg om deel te nemen. Zijn ontwerp werd uitgekozen, maar het zou nog jaren duren eer de bouw kon starten. Het provinciehuis zou oorspronkelijk in de Wolvenhoek komen te staan. Later werd gekozen voor de Westwal. Beide locaties vielen af, omdat het stadssilhouet ernstig aangetast zou worden. In 1962 werd besloten een terrein aan de rand van de stad aan te wijzen in de wijk Zuid. De bouw van het Provinciehuis werd door Maaskant beschouwd als de kroon op zijn loopbaan. Het was tevens het laatste bouwwerk dat hij realiseerde.

Parade

31

Naam: Parade (plein)
Adres: Parade
Bouwjaar: 1274

Toelichting: Op het plein wat nu Parade heet lag voor 1740 het Groot Begijnhof. Op een deel van het terrein werden in 1741 twee stallen gebouwd voor de paarden van het garnizoen. Acht jaar later werden de overige gebouwen gesloopt en ontstond het huidige plein. De aflossing van de garnizoenswacht, de wachtparade, die voordien altijd op de Markt gehouden werd, vond nu hier plaats. Ook voor ander militair ceremonieel was dit de aangewezen plek, vandaar de naam.

Bekijk ook:

het BAI-dossier 'Podium voor de Parade'
prijsvraag werkgroep Educatie 'Parade Podium'

Burgemeester Loeffplein

32

Burgemeester Loeffplein

Genoemd naar mr. H.J.M. Loeff, geboren 1895 te Drunen, overleden in 1973 te Nijmegen. Hij was burgemeester van Drunen van 1923 tot 1930 en tevens van Oud-Heusden en Elshout van 1929 tot 1930, van Vught van 1930 tot 1935.

Vanaf 16 november 1944 waarnemend burgemeester van 's-Hertogenbosch, vanaf november 1945 werd hij definitief aangesteld. In het jaar dat hij waarnemend burgemeester was, heeft hij zich sterk gemaakt voor het herstel van de stad die in oktober 1944 zo verwoest was. Vele noodwoningen waren reeds gebouwd, maar door een gebrek aan bouwmaterialen was het algehele herstel niet zo verlopen als hij had verwacht. Burgemeester Loeff ijverde eveneens voor een uitbreiding van Den Bosch als industriestad.

Wilhelminaplein

33

Wilhelminaplein

Architect: Professor Heetman
Bouwjaar: 1960

Omschrijving: Het Wilhelminaplein is een van de weinige fragmenten uit het Structuurplan 1964 dat is gerealiseerd.

Het Wilhelminaplein in 's-Hertogenbosch is misschien wel het bekendste verkeersplein van de stad. Aan de mensen die voor hun rijbewijs op moeten gaan, wordt gezegd, dat wanneer je de situatie van het plein niet onder de knie hebt, dat je dan moeilijk zal slagen voor het rijbewijs. In de volksmond is het beter bekend onder de naam Heetmanplein. Het plein is gebouwd in het Wilhelminapark. De Eindhovense professor Heetman is de architect van het plein, welke in 1960 is gebouwd. Wanneer men in 's-Hertogenbosch spreekt over het Heetmanplein, wordt daar de hele verkeerscarroussel van Willemsplein en Wilhelminaplein mee bedoeld. Feitelijk zijn het twee afzonderlijke pleinen. Beide pleinen worden verbonden door de Willemsbrug, welke gebouwd is na de Tweede Wereldoorlog.

Brugplein, Havensingel

34

Woon- en werklofts met commerciële ruimte Brugplein

Adres: Brugplein

Architect: TARRA Architectuur en Stedenbouw

Bouwjaar: 2007

Omschrijving: woon- en werklofts met commerciële ruimte

In 2001 won Tarra Architectuur & Stedenbouw de stadsarchitectuurprijs 's-Hertogenbosch 'Kop van het Zand' met het ontwerp.

De driehoekige geometrische belijning van het bestemmingsplan suggereert het afmaken van het bouwblok. Daarmee worden Brugstraat en Havensingel, die samenkomen op het Brugplein, gelijkwaardig gedacht. In het ontwerp is niet gekozen om de locatie tot het maximum te vullen. De invulling is teruggebracht tot de punt van de driehoek, waarvandaan de beeldbepalende lijnen van het project vertrekken naar de grenzen van de stedenbouwkundige envelop.

Bovengronds is de straatwand van de Havensingel verzaaid en tot in de punt doorgezet, ondergronds maakt het gebouw vanuit de Brugstraat een nieuwe connectie naar het water. Zo ontstaat een balkon aan het water, een nieuw Brugplein, dat het einde van de Havensingel duidelijk markeert.

<meer informatie tijdens de BAI architectuurvisite>

Provinciehuis 1768, Brabantlaan

35

Provinciehuis (voormalig)

Adres: Waterstraat

Architect: J. van Lokhorst

Bouwjaar: 1768

Het voormalige provinciehuis is gelegen aan de zuidelijkezijde van de Waterstraat in de binnenstad van 's-Hertogenbosch. Het provinciehuis is gebouwd op het terrein van een 17 de-eeuws Jezuïetenklooster, dat sinds 1629 gebruikt werd als residentie voor de Gouverneur van de Staten Generaal in Staats Brabant.

In 1768 kreeg het Gouvernement een nieuw onderkomen. Eengedeelte van de voormalige Jezuïetenkerk werd gehandhaafd en werd aanvankelijk gebruikt als receptiezaal, later als vergaderzaal voor het college van Gedeputeerde Staten.

Tussen 1814 en 1820 werd het complex uitgebreid met gebouwen voor de Gouvernemente Griffie.

Provinciehuis (voormalig)

Adres: Waterstraat
 Architect: J. van Lokhorst
 Bouwjaar: 1768

Toen deze aan het einde van de negentiende eeuw te klein werden werd besloten tot de bouw van een nieuwgriffiegebouw aan de Waterstraat, direct ten oosten van het uit 1888 daterende Rijksarchief, naar ontwerp van architect J. van Lokhorst. Het nieuwe provinciehuis werd eveneens ontworpen door Van Lokhorst en vertoont elementen van de rationalistische Neo-Gotiek. In 1897 werd begonnen met de bouw van de westvleugel, parallel aan het Rijksarchiefgebouw. Deze kreeg een aansluiting op de oude Statenzaal. In 1901 volgde de bouw van de noordvleugel langs de Waterstraat, die via een oude doorgang verbonden werd met het 18de-eeuwse Gouvernementsgebouw.

Na de voltooiing van de beide vleugels van het provinciehuis ontwierp Van Lokhorst een nieuwe inrichting voor de Statenzaal in Neo-Renaissancestijl. In 1908 werd de archieftoren aan de oostelijke zijde van de noordvleugel uitgebreid. Het provinciehuis heeft in de loop der jaren een aantal wijzigingen ondergaan. In 1930, 1949 en 1950 werden respectievelijk de westvleugel, de noordvleugel en de archiefruimte aan de achterzijde met een verdieping verhoogd. In 1964 werd de zolderverdieping van de vleugel aan de Waterstraat aan de zuidzijde ingericht met kantoren. Ook werd de voormalige conciërgewoning in gebruik genomen als kantoor. Inwendige moderniseringenvonden plaats in de kamer van de Commissaris van de Koningin, de achterhal van de Statenzaal en het oostelijk deel van de bovenverdieping van de noordvleugel, waar na 1971 een kantine werd ondergebracht.

Kruithuis, Citadellaan

36

Kruithuis

Adres: Citadellaan 7
Architect: Jan van der Weeghen (krijgsbouwkundige)
Bouwjaar: 1618

Opgericht als opbergplaats voor munitie. Tot 1972 heeft het allerlei functies gehad: opslagplaats, laboratorium, houtzagerij, openluchtheater, repetitielokaal voor Het Brabants Orkest en expositieruimte voor de Gemeentelijke Tentoonstellingsdienst

Congresgebouw, Pettelaarseweg

37

Nieuw concert- en congresgebouw (niet gerealiseerd)

Adres: Bossche Broek (let op: exacte lokatie niet bekend)
Architect: Jos Klijnen
Bouwjaar: meervoudige opdracht, 1954
Omschrijving: ontwerp voor een nieuw congresgebouw

Nooit gerealiseerd ontwerp voor nieuw concertgebouw in de Bossche Broek. Het gemeentebestuur heeft destijds besloten om toch de oude schouwburg, het Casino, te verbouwen en uit te breiden. De officiële reden voor dit besluit waren de te hoge kosten voor realisatie van het ontwerp van Klijnen. Het betrof echter een gelegenheidsargument. De werkelijke reden was dat men de bouw van een dergelijk grootschalige voorziening nabij het Bossche Broek niet aandurfde.